

РИЗИКИ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇХ ЗМЕНШЕННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто сутність та функції підприємницьких ризиків, наведено їх класифікацію та засоби їх зменшення.

Ключові слова: ризик, підприємницький ризик, класифікація, функції, засоби зменшення ризиків, управління ризиком.

Abstract

The article considers the essence and functions of business risks, their classification and means of reducing them.

Keywords: risk, business risk, classification, functions, means of risk reduction, risk management..

Вступ

Підприємець, здійснюючи виробничу, торгівельну, фінансову, тобто комерційну діяльність, як правило має справу з невизначеністю та ризиком. Ризик – це невід’ємна складова підприємницької діяльності, яка може нести в собі загрози або відкривати нові можливості для розвитку бізнесу. Підприємець, який уміє передбачити, оцінити ризики, а також вчасно вжити заходи щодо їх мінімізації, як правило, отримує бажаний результат у вигляді збільшення прибутку. При цьому, головна мета у підприємстві – організувати реалізацію бізнес-проекту так, щоб отримати певний розмір запланованого прибутку з найменшими непередбачуваними витратами.

Результати дослідження

Згідно Господарського Кодексу України підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб’єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Таким чином підприємницька діяльність – це інноваційна ризикова комерційна діяльність. Застосовуючи нові технології, нову техніку, нові методи організації праці, виробництва, інноваційний маркетинг, менеджмент і т. д., підприємець, зазвичай, ризикує зазнати збитків, втратити ресурси чи їх частину. Проте, розпочинаючи реалізацію комерційного проекту, він розраховує не на втрати чи збитки, а на отримання підприємницького доходу. І, як свідчить практика, у багатьох випадках отримує його. Ось чому фірми інноваційного типу мають більш високу рентабельність і більш високий рівень конкурентоспроможності порівняно з тими, які здійснюють процес відтворення з використанням традиційних технологій, методів організації та управління [2].

За видами підприємницької діяльності, ризики поділяються на такі основні види: виробничий, комерційний, фінансовий. Виробничий ризик – пов’язаний з виробництвом та реалізацією продукції, здійсненням будь-яких видів виробничої діяльності. На цей вид ризику найбільший вплив мають скорочення зазначеного обсягу виробництва та реалізації, перевищення планових, матеріальних і трудових затрат, зниження цін, брак, дефекти виробів. Комерційний ризик виникає у процесі реалізації закуплених підприємцем товарів та надання послуг. Тут необхідно урахувати такі фактори, як невигідна зміна ціни закуповуваних засобів виробництва, зниження ціни, за якою реалізується продукція, втрата товару у процесі обігу, збільшення витрат обігу. Фінансовий ризик може виникнути при здійсненні фінансового підприємництва. На нього впливають такі фактори як неплатоспроможність однієї зі сторін фінансової угоди, обмеження на валютно-грошові операції.

Ризики як правило ведуть до певних втрат. Втрати від ризиків у підприємницькій діяльності поділяють на матеріальні, трудові, фінансові, втрати часу, спеціальні види втрат.

Матеріальні втрати – це непередбачені проектом, пов’язані з прямим грошовим збитком, який викликаний непередбаченими платежами, сплатою штрафів, виплатою додаткових податків, неповерненням боргів, зменшенням виторгу, інфляцією. Трудові втрати – це втрати робочого часу, які викликані випадковими, непередбаченими подіями. Втрати часу виникають також, якщо процес підприємницької діяльності йде повільніше передбаченого проектом. Спеціальні види втрат – це втрати, пов’язані з можливістю нанесення збитків здоров’ю, життю людей, навколишньому середовищу, престижу підприємства з іншими несприятливими морально-психологічними наслідками.

За основними факторами виникнення підприємницькі ризики бувають економічні, політичні, техніко-технологічні та соціальні. Економічні ризики – це ризики, обумовлені несприятливими змінами в економіці країни та економіці самого підприємства. Політичні ризики – це ризики, пов’язані з політичною ситуацією. Вони змінюють економічні умови життя людей, які склалися, порушують ритм господарської діяльності, народжують підвищені затрати живої й уречевленої праці, знижують прибуток. Техніко-технологічні ризики – це можливість появи негативних наслідків у зв’язку з упровадженням нової техніки й технологій. Соціальні ризики – ризики, які виникають через наявність у суспільному житті суперечливих тенденцій, можливої протидії соціального середовища чи об’єкта зіткнення протилежних інтересів, багатоваріантного, імовірнісного характеру, соціальних процесів [2].

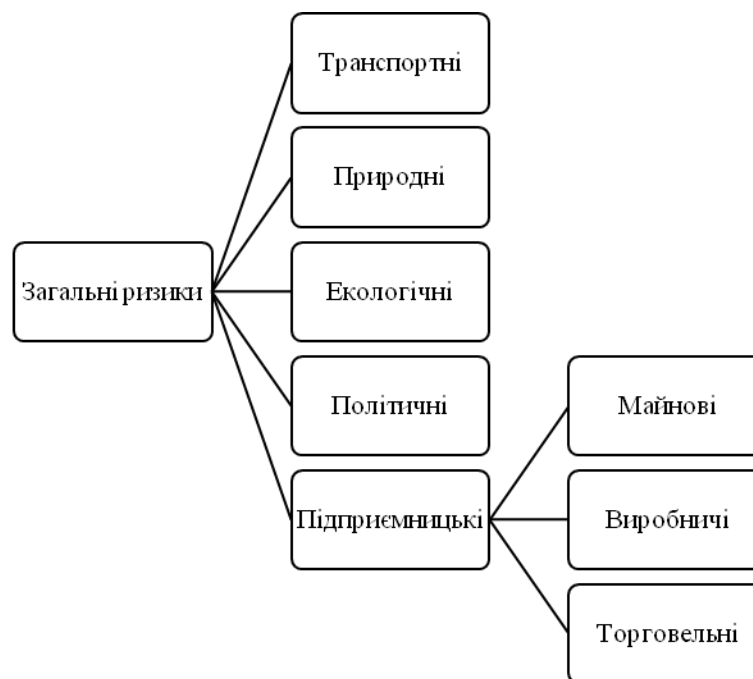

Рис. 1. Класифікація загальних ризиків [1].

Підприємницький ризик виконує певні економічні функції:

1. Основна функція полягає у створенні підприємницького доходу. Головним джерелом доходу є інновації та реалізація здатності підприємця ризикувати.
2. Інноваційна функція – нерозривно пов’язана з ризиком: допущення помилки у новаторській ідеї, у виробництві, у його результатах, у реалізації нового товару. Тому підприємець, використовуючи інновації, організовуючи інноваційний процес, ризикує при цьому, тим самим створює особливий інноваційний клімат.
3. Захисна функція. В умовах непевності є небезпека втрати й непередбаченості витрати ресурсів, недоотримання доходів порівняно із запланованим варіантом. Прораховуючи й передбачаючи ймовірність настання непередбачених ситуацій, підприємець запобігає багатьом втратам або швидко компенсує їх.
4. Аналітична функція – ризик вимагає великої аналітичної роботи, тому що необхідно прорахувати можливі варіанти, вибрати оптимальний варіант, який дозволить здійснити господарський маневр у потрібний момент, з найменшими втратами або з найбільшим виграшем.

5. Регулятивна функція – підприємець надає динамізму процесу господарювання. Це рух уперед з багатьма невідомими, з ризиком. Щоб додати цьому процесу стійкості, адаптуватися в непевності, потрібна особлива регулятивна функція.
 6. Соціальна функція. Сприяючи підвищенню ефективності виробництва, ризик тим самим створює реальну матеріальну базу для задоволення соціальних потреб, для підвищення добробуту населення. При стійкій роботі підприємства стабілізується зайнятість населення [3].
- Систему підприємницьких ризиків доцільно звести до класифікації, наведеної на рис. 2.

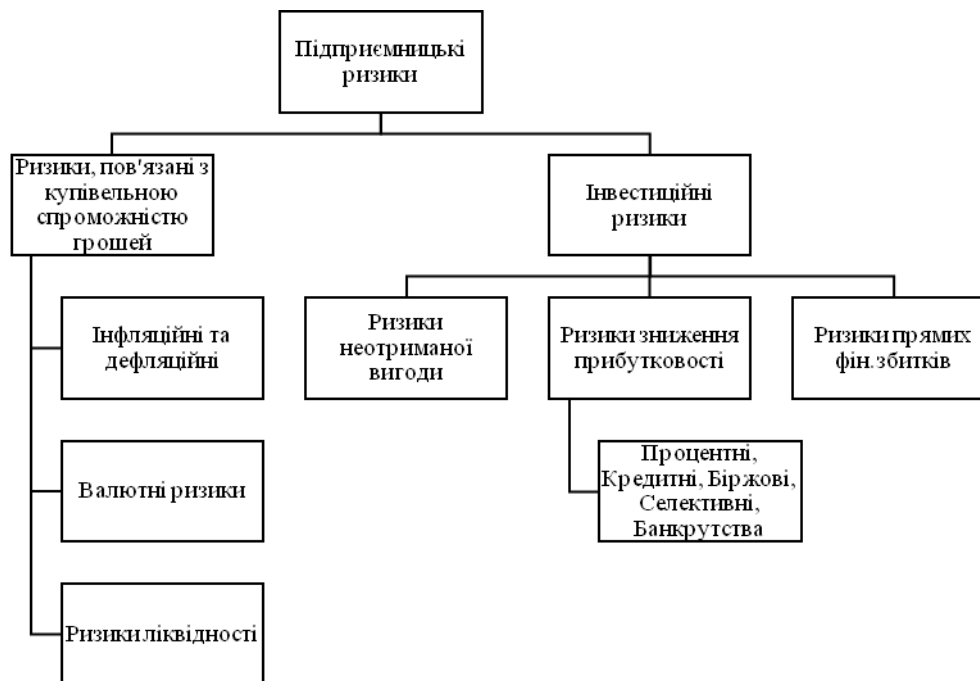

Рис. 2. Класифікація підприємницьких ризиків [1].

Виходячи з наведеної схеми, слід зазначити, що підприємницькі ризики поділяються на дві групи:

- ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей;
- інвестиційні ризики.

Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей – це ризики, які виникають внаслідок зміни вартості грошей в часі (та сама сума коштів в різні моменти часу має різну реальну вартість, а розраховувати її можна за допомогою методу дисконтування). До цих ризиків відносять інфляційні, дефляційні, валютні та ризики ліквідності [1].

Інвестиційний ризик, як правило, пов'язаний з неякісним опрацюванням техніко-економічних обґрунтувань, збільшенням вартості проєкту, посилюванням законодавства і нормативних актів, що стосуються інвестиційної діяльності, можливим знеціненням інвестиційно-фінансового портфеля. Інвестиційні ризики пов'язані з довгостроковим вкладанням капіталу. До них відносять ризики неотриманого зиску, ризики зниження прибутковості (процентні, кредитні, біржові, селективні та ризики банкрутства), ризики прямих фінансових збитків.

Щоб зменшити певною мірою підприємницький ризик, суб'єкту господарювання треба чітко орієнтуватись у таких питаннях:

- як змінюється попит на продукцію;
- як змінюються ціни на продукцію, що реалізується;
- як коливається вартість сировини, напівфабрикатів тощо;
- наскільки підприємство здатне змінити ціни на випуск своєї продукції залежно від зміни цін на товари та послуги, що купуються;
- як і наскільки швидко можна вийти із такого стану, коли товар перестає користуватися попитом на ринку.

Основними засобами зменшення ризику є:

1. Диверсифікація – метод, що спрямований на зниження ризику шляхом його розподілення між декількома ризикованими підприємницькими проєктами, результати яких не зв'язані між собою.

2. Об'єднання ризику – метод, що спрямований на зниження ризику перетворенням випадкових збитків у порівняно невеликі постійні витрати, він лежить в основі страхування. Так, придбання страховки гарантує підприємцю одержання однакового доходу незалежно від того, чи буде він мати збитки, чи – ні. Головна умова ефективності об'єднання ризику при страхуванні полягає у тому, щоб ризики застрахованих осіб були незалежними один від одного.

3. Розподілення ризику – це метод, при якому ризик ймовірного збитку розподіляється між підприємцями так, що можливі збитки кожного з них стають порівняно невеликими.

4. Одержання більшої інформації про можливі варіанти вибору підприємницької діяльності дає можливість точнішого вибору розвитку подій і зниження ризику.

5. Створення системи резервів – це метод, за своєю суттю близький до страхування, але більш зосереджений на внутрішньому середовищі підприємницької діяльності і полягає у створенні запасів сировини, матеріалів, резервів власних страхових фондів, нових кредитних заощаджень на випадок непередбачених затрат.

6. Метод цілеспрямованого маркетингу як засіб інтенсивного формування попиту на продукцію підприємницької діяльності з використанням таких прийомів, як аналіз поведінки конкурентів, сегментація ринку, оцінка його наповненості, організація рекламної кампанії, розроблення заходів щодо управління витратами.

Кожен підприємець прагне знизити ризик свого бізнесу різними методами та засобами, щоб уникнути максимальних втрат у матеріально-уречевленому або вартісному вираженні, а саме: знижує невизначеність під час укладання угод за допомогою маркетингу; уточнює фінансову дієздатність клієнта; залучає страхові агентства; одержує гарантії від банківських і фінансових клієнтів тощо [3].

Висновки

Підприємницький ризик в сучасних умовах – це ризик, що виникає при будь-яких видах комерційної діяльності, пов'язаних із виробництвом і реалізацією продукції, товарів, надання послуг. Він характеризується як небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів чи недоодержання доходу порівнянно з очікуваним варіантом, розрахованим в процесі бізнес-планування. Таке поняття дає змогу: характеризувати ризик не лише з точки зору якісної оцінки, але й з кількісної; застосовувати конкретні методи та прийоми щодо його запобігання; ідентифікувати його з ризиками, притаманними іншим сферам діяльності підприємств. Ризик у цьому випадку може оцінюватись за його ступенем ймовірності та розміром.

У підприємстві необхідно ефективно та раціонально управляти ризиком. Від цього залежить фінансовий стан та результативність діяльності підприємства. Проблеми в сфері управління підприємницькими ризиками перш за все викликані неспроможністю суб'єктів господарювання управляти ними за допомогою ефективних методик, адаптованих під мінливі реалії сучасної української економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жигір А.А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. Ефективна економіка № 4, 2012. Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>
2. Чуприна І.В. Поняття та класифікація ризиків в підприємницькій діяльності / І.В. Чуприна // Збірник наукових праць ВНАУ, №4 (70). – 2012. Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/812.pdf>
3. Мороз Л.І. Шляхи та методи подолання підприємницького ризику. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8509/1/33.pdf>

Кравецька Алла Станіславівна - канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, e-mail: KraevskaAS@ukr.net

Коханко Петро Олегович — студент групи П-176, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, e-mail: kohanko13@gmail.com

Alla S. Kraevska. - Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor, Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Petro O. Kohanko— student of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia